

Мене везли головою вперед. Бо ногами вперед везти не можна. Вони казали, що ногами вперед везти ще рано, що ногами вперед виносять з хати. Вони казали, що ногами вперед виносять із хати в останню путь. Вони так і казали — в останню путь.

Вони, взагалі, багато говорять.

Мерехи світла, мерехтіння пам'яті. Я маю забути це. Я маю не пам'ятати останні півгодини. Мій організм має захистити себе. Психіка має витіснити останні півгодини. Тридцять клятих хвилин.

Хтось розірвав мені гомілку — праву. Я не відчуваю правого стегна, не відчуваю усього тазу. Правий бік живота — наче його ніколи не існувало. Скільки ножових поранень поміж ребер? Чи це не ніж? Наче джгутом перетягнена шия. Джгут закручений довкола палиці. Джгут із шкіри, пасок — як зашморг. Ні, це не запах сірки, і ні, не хлору, це запах плавленої пластмаси, розжареного металу, липкої гуми, людських тіл.

Вони казали: досить.

Головою вперед. Це ж треба таке. Це щоб уже повністю відбити мізки. Головою вперед — бо п'яти, виявляється, — значно важливіші.

Пасма темряви. Пасма спогадів. Психіка вже починає витісняти. Я провалююсь у подушку, у каталку, у напівсон. Я провалююсь у дитинство: польотом горлана, пірнанням чайки. Я провалююсь до тебе, у тебе, я просто провалююсь.

Але ж, як то там? Кран, Коран, айран? — ні-ні-ні — Арон, Онан, Кіліан? — як то його? — Кокрейн — так! — точніше,

Кокран* — про нього тут, здається, не чули. Та чому чув про нього я?

Кахель, кахель, стіна, стіна, стеля, лампочки, чийсь голови, моя голова — наче пейотлем одурманена, знайомі-незнайомі голоси, ехо-відлуння — в голові — наче крик Едварда Мунка, наче крик Альбера Камю в мить автотрощі. Наче яблуко замість голови.

Мої зволожені очі відчують прохолоду, легкий вітерець обдуває мої очі, моє невидиме поранення. Приємна прохолода. Як від холодного каменя. Як від росту травинки. Як від першої краплі дощу, коли серце починає тріпотіти, бо треба вже десь ховатися.

Тріск коліщаток енігми, попискування коліс каталки (чи то візочок? каталка: ка-тал-ка — ріже слух, як і попискування її коліс, зрештою), рипіння гумових капців об кахель приймального, тертя, сила тертя і сила притягання. Запах поту та медикаментів. Але — і це не дивно — запах зараз може бути спотвореним.

Я згадую танатонавтів Вербера**, я згадую Тибетську й Єгипетську книги мертвих, я згадую навіть Лінкольна***

* «Кокран» (англ. Cochrane) — міжнародна некомерційна організація, яка вивчає ефективність методів лікування через доказову медицину. Названа на честь А. Кокрана (1909 — 1988), британського дослідника-медика, який зробив великий внесок у розвиток епідеміології. Результатом праці десятків центрів організації по всьому світі є систематичні огляди, де переважно застосовано мета-аналіз певних проблем і питань. Кокранівська бібліотека — найбільш цитований ресурс із медичної тематики у Вікіпедії, наступні після неї за цим показником — «The New England Journal of Medicine» і «The Lancet». (Тут і далі — примітки редактора).

** Бернар Вербер — сучасний французький письменник і філософ єврейського походження, автор всесвітньо відомих романів у жанрі наукової фантастики, серед яких «Танатонавти» (1994) про смерть і потойбіччя.

*** «Лінкольн у бардо» — роман американського письменника Джорджа Сондерса, за який автор отримав Букерівську премію у 2017 році.

у бардо. Багато чого іншого згадую: як батько наздогнав мене цеглиною під ліве око, щоб не бігти; як пахне латунь, алюміній і тісто від самогонного апарата; згадую улюблену фразу з дитинства: нема нічого! Як із братом наввипередки: ти, ти — твоя чередь іті. Чомусь виникають тільки негативні спогади. Чому? Адже багато було й доброго. Гарне дитинство. Краще, ніж у багатьох.

Що ж сталося? Я ж знайшов її. Відшукав!

Знайшов Єву! Ех, замало букв, замало звуків, щоби розтягувати це ім'я по-гумберт-гумбертівськи. Віднайшов її, я ж іще той природжений шукач, іще та біфуркована гілочка дерева: де пальцем тицьну — там копай. Знаєте, ми полювали за іменами. «We the future»...*

І тоді у моменти психофізичного напруження гемангіома у вигляді ромба на лівій долоні пульсує, наливається кров'ю, набрякає, неприємно болить, надає відчуття дискомфорту, відчуття тиску, відчуття стороннього тіла. Ние. Коли у такі моменти болить голова — варто думати про головний біль напруги. (А ви ще досі вважаєте, що є такі діагнози: ВСД, ДЕП, НЦД і астено-невротичний синдром? Тоді мені до вас.)

У таких випадках піднімаю руку догори, задля вивільнення. Щоб зменшити набряк. Збоку я можу здаватись диваком із піднятою догори рукою. Гемангіома. Це така доброякісна пухлина. Родима пляма. Винна пляма. Поранення із попереднього життя. Хтось прострелив мою ліву кисть наскрізь: кулею або ж стрілою, хтось прошив її кинджалом, списом, цвяхом, палицею — та будь-чим. Якось я перелазив через паркан і натикнувся нею об гострий виступ штахети. Перше свідоме поранення. Етюд у кри-
вавих тонах.

* Слова з пісні «Dreams» американського реп-виконавця «The Game».

Гемангіома. Я пригадую Ясунарі Кавабату, здається, у ньогодесь є про це. Руку догори — хай працює сила тяжіння.

Кавабата (здається, «Країна снігу» чи «Журавель із тисячею крил»), кава й ватра, чабата із шинкою — у парку Політехнічного. Скоро прийде свято на мою вулицю Морг*. Пост мортем. Чи мою Александерплатц**. Чи, чи... забув, де жив Леопольд Блум. Кавабата. Йа-су-на-рі. Я майстер гри у бісер, ні — у го, ні — я завжди грав тільки у футбол (з 1860 року?), і трохи в покер (ще той покерфейс конеподібний); трохи грав у класику, у латиноамериканського конструктора. Чую знайомий голос, це він, дідько, це він! Мій рятівник. Та водночас чутно: рипіння коліс, попискування капців, спів щиглика, цокіт шестерень еніґми, шурхіт сторінок з історії хвороби і перерозподілу розділів із книжки Кортасара, проходження душ мертвих альпіністів крізь ландшафт, крізь мозкові нетрі моєї любої Ельфріде Єлінек.

Чую: він непритомніє (це перекладаю автоматично, бо тут у нас кажуть: «теряє сознание» або «отключается»), чую: цок-цок-цок — це коліщатка еніґми, це тріск застигання магми, це починає працювати витіснення...

«А зараз я тобі розповім про психологічні механізми захисту» — так він тоді сказав. Так він говорив. Ми перейшли на ти одразу, на першій зустрічі. Він сказав, що так легше працювати, так простіше налагодити зв'язок. Я ніколи не проти перейти на ти. Ми плюс-мінус однакового віку. На той час я розпрощався із усіма друзями... назавжди.

* Оповідання Едгара Аллана По «Вбивства на вулиці Морг» (1841).

** Нім. Alexanderplatz — площа у центрі Берліна; «Berlin Alexanderplatz. Die Geschichte vom Franz Biberkopf» (1929) — роман німецького письменника Альфреда Деблінна

Так, постійно повертраю не туди. Найпоширеніші механізми захисту: витіснення, раціоналізація, проекція, уникання, сублімація («Моє улюблене!» — казав він) та інші. Скільки людей — стільки механізмів.

А мій найулюбленіший, він і найпримітивніший, спосіб захисту — сон.

Я проспав половину життя.

Він мене вчив відчувати запаморочення від перепадів горизонту, вчив придивлятися доцільніше, я потім навіть констатував: «Знаєш, так можна взріти і видиму частину бога». «Кожен за собою хоче залишити відбиток, аби потім самоідентифікуватися» — констатував я іншим разом. «Опирайся на внутрішні відчуття. Якщо треба — роби паузу».

Я часто блукаю околицями, чужими для мене, і від негативного самоналаштування дражню всесвіт, обзиваючи його *perpetuum mobile*, бо він постійно перед очима маячить, маячить-і-маячить, подразнюючи мого внутрішнього аміша, ніби я десь із Огайо сюди приїхав, бентежачи моє внутрішнє відчуття *indie*, ніби я нетутешній. Ніби запроданець якийсь із Комптона*. «Game, tell 'em where you from — nigga, Westside»**.

На моїх прогулянках не видно і не чутно падіння інжиру, навіть падіння яблук чи груш, ані цокоту конячих копит, ані гавкоту собачні, ані навіть падіння людей (колись я натрапляв на вірш одного маловідомого автора про падіння голів із лобами відтінку цинобри, добрий вірш). А я хотів би чавити плоди — плоди інжиру, а не

* Роман «Запроданець» Пола Бітті. Букер 2016 року.

** Слова з пісні «Westside Story» американського реп-виконавця «The Game».

яблук, і не груш, хіба — яблук-голів, груш-тіл, і розшифровувати архетипи від контурів розчавленого плоду, наче пляму Роршаха, наче кавову гущу. Я міг би сказати собі: давай їх надкушувати, надкушувати і кидати обгризки посеред дороги, щоби їх чавив той рідкісний транспорт, що їздить селом. А всесвіт — як маятник Фуко — туди-сюди, туди-сюди.

Тоді — кидаючи недоїдки на дорогу — а у моєму селі вона була асфальтована — я вже любив фразу «нема нічого», тоді ще баба-гадалка язиком не вилизувала страх, що засів у очах, наче стороннє тіло, наче та сокира застрягла у твоєму спогаді, деліріозна клята сокира, яка своїм обухом пробивала голову батькові, тоді ще дід-віщун із сусіднього села не кодував від алкоголізму, а заразом і від критичного мислення, тоді було все по-іншому.

Голос мого рятівника, мого терапевта, запитав: «...цікаво, пір'я того птаха, котрий все-таки долетів до середини Дніпра, таке ж легендарне?» Він таке ніколи не питав би. Його голос знову: «Що сталося?» Скажіть мені, що сталося?

Він мені казав: «*Є grande littérature* — є белетристика, є домашня кухня — є висока кухня: ресторанна, мішленівська, і є пострадянська медицина — а є доказова медицина». Мені ж не знати... я їду головою вперед — до світлого майбутнього. Доказову медицину у нас сміливо можна вважати високою.

Батько казав: «іді налі», так і казав: «іді налі». Це означає «іди й налий». Чекушка, пляшка, літра, на місці, із собою, на запис, у чорний список, у простий список. Тому, коли не було нічого наливати, і після дзвінка у двері, після мого «хто там?» і їхніх «свої!», було за превеличезне щастя кричати: «нема нічого!»

То куди це мене везуть? Дідько, куди везуть? І чи довго ще? Я вже втомився. Згусток знесилення. Безкінечний коридор приймального. Здається, до ліфта, бо хтось сказав: «везіть до реанімації, на четвертий поверх». Я почуваюсь злодюжкою Мартіном*, який розпростерся на кам'яному острові посеред океану. Почуваюсь островом посеред океану. Атолом. Авесалом! Авесалом! — я почуваю себе недоумком із Йокнапатофи**.

Вчитися ховатися у тіні летючого змія, у тіні вільного падіння листочка, стати тінню. Діагностика розладу у згині листочка. Я там — нічне жажіття лелеки марабу***, відгомін тіла захеканого. Я єсмь мрія.

Вчитися питати у квітки, чи бачить вона мертвих, чи чує ефект колибрі**** — у моєму диханні, у своєму корінні, вчитися питати у мертвих, чи бачать вони бодай обриси квітів. Це основна функція реанімаційного відділення. Напевне.

Терапевт перепитував: «Що сталося, хтось мені розкаже?!» Агов, хтось мені розкаже? Чи як?

Терапевт перепитував: «феномен Фенікса? — ні, не чув про такого. Феномен Фенікса у поведінці? — ні, не натрапляв на такий феномен ніде». А я ж то сміюся про себе: звісно, не чув, бо я вигадую тут на ходу: цей феномен наче сокіл (чи інший хижий птах) заборсався у гербі мого імені, у купці попелу предків, він наче скелет архіоптерикса — у сімейній шафі тиняється.

* «Pincher Martin» (1956) — алегоричний роман Вільяма Голдінга.

** Йокнапатофа — вигадана округа на півдні США, де розгортаються події більшості творів Вільяма Фолкнера. Походить від двох слів індіанського народу чікасо: «Yocona» і «petopha», що означає «розкол землі».

*** «Marabou Stork Nightmares» (1995) — роман сучасного шотландського письменника Ірвіна Велша.

**** Ефект колибрі — щось на кшталт ефекту метелика. (Прим. авт.).

Коли не можу заснути — перераховую собі країни за алфавітом, і рідко доходжу десь до Литви-Латвії-Ліберії. Якщо все-таки добираюсь до Японії-Ямайки (коли українським варіантом перераховую) чи до Замбії-Зімбабве (коли англійською), то перемикаюсь на нобелівських лавреатів із літератури. І завжди не можу згадати їх усіх, застрягаю на цифрі 100-105, а потім картаю себе, переглядаючи список у Вікіпедії, як можна забути Памука (як учора, для прикладу) чи Єйтса (як було цими днями).

І каталка везе мене у майбутнє, я вже на рівні Данії-Домініки-Джибуті, але не засинаю.

І я розказував йому — тому, чий голос чую неподалік: тебе колись переслідувало сновидіння? Бо мене переслідує. Мені постійно, вже років із десять, раз на декілька тижнів сниться якийсь замський маєток із Вустерширу, але він стовідсотково десь за Києвом. І на базі того маєтку кафедра дерматології медичного університету. І я блукаю садами, прибудовами, коридорами, поверхами — шукаю викладача, аби скласти залік. Не складу іспит — виженуть із ВНЗ. І щоразу я нікого не знаходжу. Щоразу там суцільна порожнеча. Іноді з'являється котяча посмішка. Іноді — різні елементи висипу, фото із дерматологічних атласів (знаєте, це ті атласи, у яких чорними прямокутниками сховані очі).

Цікаво — більше нічого не каже, його такі переслідування не турбують.

А мене — так. Я напав на слід Єви тиждень тому.

Прикинувся гонзо-журналістом, наче я із Веґаса. А насправді — гонзо-детектив. Патологічний брехун. Син бутлегера.

Шукаю Єву. Втікаю від старозавітної Ліліт. Чорнокрилої Ліліт. Помираю на каталці десь у дикій глушині.

2

Знаєте, це місто могло б називатись Детройтом. Але хід історії колись пішов в іншому напрямку. Сюди чомусь люди добралися ще тисячоліття тому, і назвали по-своєму, мають на це повне право. Антуан де Ла Мот-Кадиллак* навіть і не дивився у цю сторону. Та кому потрібна вже заселена Східна Європа**, коли є безмежні території порожньої Америки.

Тому це місто називається по-іншому. Радусь тільки спільна перша літера. А як звучало би — Детруа. Можна хіба-що проводити аналогію із D-town.

На залізничному вокзалі хтось колись фарбою написав на стіні «бордер таун». Це й не дивно — за сорок кілометрів живе помирає Білорусь.

Та це все не має значення.

Це все випадковість.

3

Якщо представитися, то все життя хотів називати себе Іво. Ні, не на честь Бобула чи Андрича. Просто. Іво.

Ще можу доповнити: я колись працював прибиральником у колонії для неповнолітніх, офіціантом на круїзному лайнері, баригею на Оболоні, найманим вбивцею, найманим свідком обвинувачення. Та інше. Багато іншого.

* Antoine de la Mothe, sieur de Cadillac — французький колоніальний адміністратор та військовослужбовець, який у 1701 році заснував місто Детройт.

** Лат. Europa Orientalis.

Колись працював журналістом-фрілансером, гонзо-журналістом.

Колись намагався бути колекціонером: я збирав пивні кришечки, комах, каміння, книжки нобелівських лауреатів. Колекціонував також людські емоції: ходив на похорони та весілля, тинявся біля пологових будинків та моргів. Хоча й ненавиджу натовп. Хоча ненавиджу самотність. Аж до межі розладу. До мого одного із улюблених слів — бордерлайн.

До цього міста я переїхав чотири роки тому. Здається. (Завжди тішився надійною пам'яттю, але зараз вона дає хиби. Особливо оперативна пам'ять. Не можу швидко пригадувати факти.) І вгруз тут, наче у болоті. Наче безповоротно. Наче із того болотяного дна мене хтось тягне-затягує. Коли я, як той божевільний барон, не можу себе витягнути, навіть тягнучи за волосся. Але тут — у цьому містечку на краю світу — емоції стали сильнішими. Оголення емоції. Ці чотири-чи-скільки-там років працюю приватним детективом. Якщо можна це так назвати. Ні — це не агенство, не райвідділ, навіть не орендована халупа десь у готелі, і ні — я ніколи не був поліцейським, моя освіта занадто далека від моєї професії, аби про неї зараз згадувати. Я — детектив-самітник. Так це можна окреслити. Якщо вам загодно.

Але прошу не вважати мене аматором. Ні, навіть не здумайте! Прапрадід по маминій лінії знав Еркюля Пуаро, а прадід по батьковій лінії — комісара Меґре, ми всі дивилися документальні фільми про лейтенанта Коломбо. Та й, зрештою, хто колись не хотів стати Шерлоком. Я хотів, ще коли мої однокласники марили космосом та президентством.

Це теж не має сенсу. Жодного. Абсолютного. Бо це не моє місто, воно ніколи не буде моїм, як і ось це моє вига-

дане ім'я, і професія-непрофесія. Можете собі вигадати будь-який населений пункт. Або: щоб не напружуватись, уявіть свій. Середньостатистичну багатоповерхівку. Ім'я — та будь-яке, своє, чи те, яке хотіли б мати все життя. Ми всі схожі! Павло чи Сальваторе. Олександр чи Дмитро. Зигмунд чи Карл, Петро, Пітер, Петер, П'єр. Будь-яке. Бай-дуже. Чув, зараз модно називати всіх Романами.

Мій терапевт (терапевт — скорочено від психотерапевт, як у цивілізованому світі) каже, що я схильний до патологічної брехні. Він каже, що у мене лабільний настрій. Колись я сам собі виставив діагноз: біполярний афективний розлад. На основі критеріїв, знайдених в інтернеті. Я сам, у рамках нашої традиції, призначив собі лікування. В аптеці ще антибіотик хотіли впарити — для перестрашування, бо носом шморгав. Хай буде, кажуть. (Запам'ятайте раз і назавжди: антибіотики не діють на віруси!)

Висновок: мені можете не вірити на слово. Не довіряйте мені ніяк. Якщо так хочете, звісно. Адже ми всі хочемо бути обманутими.

Мій терапевт часто каже: «буває». Мій терапевт багато говорить. Буває, ще більше мовчить. Залежно від настрою. Він мені розказав патогенез панічних атак, які у мене стаються періодично. Розповів і про доказову медицину. Я й так про неї знаю. Про травмовану радянщиною медицину. Тим паче. Розказав мені про психосоматику. Про майнд-фулнес. Про Карла Ясперса та феноменологію. І просто: про супермасивні чорні діри, про творчість Босха, про діагноз Ромена Гарі; ми разом читали його улюблених Лишегу та Вишенського. Поезія — як вид психотерапії, каже мій терапевт.

Одного дня я йшов переметеною вуличкою додому, небо — сіре-сіре, багатоповерхівка ліворуч — сіра-сіра, праворуч — недобудована церква — не сіра-сіра, а

цегляно-сіра, і небо — таке молібденове — і у мені засіло це суголосся кольорів, і далі — за сотню метрів — берези: їх майже не видно, зате завжди добре чутно, руків'я їхнього співу торкнеться тебе будь-де — поцілунком гамівної сорочки... плекай цю мить, мить залежності від природи, коли нагальванізованими кистями ловиш їхню невидиму пісню і плачеш від радості.

Як вам, це теж може бути поезією?

А ще: оскільки я вам признався, що схильний до патологічної брехні, то ще скажу: я схильний до патологічного добра, мені тяжко відмовити комусь.

Свою теперішню справу, якби я був доктором Ватсоном, назвав би «Адвенчур про Ів Шерцінгер». Саме так її звали — Єва Шерцінгер. Англонізував до Ів. Я ж Іво. Чи назвав би «Справа про зникнення Ів». Чи просто «Ів». Все одно. Та забагато Єв уже є. Як і яблук довкола.

Я ніколи не знайду людей, які мені зможуть замінити тебе.

Це чиста випадковість.

Одного вечора я виносив сміття (сортуйте сміття, ради бога!), і вітер, прохолодний жовтневий вітерець, приніс мені до ніг листок із оголошенням про зникнення молодії дівчини.

Мучусь над справою третій місяць.

4

Мені тридцять два роки. Чи сорок два. Чи двадцять п'ять. Щодня почуваю себе на різний вік.

По-іншому. Я залежний від проявів інакшості.

Питають: скільки тобі/вам років? Відповідаю, що достатньо для мого віку.

Вчився у сільській школі, у медичному коледжі та гуманітарному університеті, так, вам не привиділось — у медичному колись вчився, навіть лікарем планував стати потім, за спеціальністю, яку краще не називати вголос.

Але у медицині не працював жодного дня. Не моє. Знаю, цікаво. Але... Мати диплом лікаря — не означає бути лікарем.

Схильність до дедукції/індукції я відкрив ще у школі. Тому й вступив до медичного коледжу, бо де ще можна пізнати критичного мислення. (Признаюсь, там його не так і багато.) Але перед цим була крадіжка. Колись я вкрав у однокласника п'ять гривень. Вибач! Це був хитромудрий план. Здається. Чи така випадковість. Чи тимчасове потьмарення свідомості. Чи пам'ять уже щось вигадує. Нові спогади. Чи не крав — заплутався. Я не хочу перекладати відповідальність на щось неприродне.

Відкрити дедукцію допомогли спостереження:

- коли спостерігав за дідом — батьком батька — який нишпорив у пошуках самогонки;
- коли бачив, як кішка полює за голубом;
- коли читав книжки — будь-які;
- коли конспектував у окремий зошит етіологію > патогенез (найцікавіше!) > клінічні прояви > діагностичні критерії та обстеження > діагноз > лікування (або й без лікування, бо це вже не цікаво, мене не цікавив кінцевий — постдіагностовий — результат) різних розладів/хвороб/станів.

Тоді я закохався у слово «діагноз»: діа (διά) — проходити крізь щось наскрізь + гнозис (γνωσις) — знання = проходити крізь знання, розпізнавати. Потім я мов помішався на етимології слів. Але через певний час воно відпало. Тому вибачте за помилки. Я вважав, що знаю мову рідну-слов'їну, а виявилось, що тільки знущаюсь над нею.